

יחידה 5. ה' בורא את הצומח

(פסוקים יא-יג)

א. הקדמה

- עד כה ברא ה' רק **דומם**. ביום השלישי ברא ה' את הצומח.
מה מייחד את הצומח מהדומם?
הצומח מיוחד בכך שיש לו יכולת התחדשות וריבוי (נובט, גודל, נובל, מזריע).
הצומח מכיל בתוכו את כוח הצמיחה החדש - הזרעים.
התורה מציינת שני סוגי צמחים מרכזיים:
1. עשבוניים - צמחים בעלי שדרה גמישה, המחזיקים מעמד בדרך כלל רק שנה ומתחדשים מדי שנה.
2. עצים - בעלי גזע קשיח, העומדים שנים רבות.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יא. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

תִּדְשָׂא¹ הָאָרֶץ תּוֹצִיאַת הָאָרֶץ דֶּשֶׁא צמחייה

עֵשֶׂב צמחים חד-שנתיים מְזִרִיעַ זֶרַע המצמיח בתוכו זרעים

עֵץ פֶּרִי עֹשֶׂה פֶּרִי לְמִינֹו² לפי הסוג שלו (עץ של מין אחד לא יצמיח פרי של מין אחר)

אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ

וַיְהִי-כֵן:

יב. וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא

עֵשֶׂב מְזִרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ

וַעֲץ עֹשֶׂה-פֶּרִי אֲשֶׁר זֶרְעוֹ-בּוֹ לְמִינֵהוּ

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:³

יג. וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

ג. מנגינת הכתוב

זכינו לכך שה' ברא בעולמנו צמחייה מרהיבה, ולה תועלת עצומה לכל החיים בעולם - מזון, יופי, צל, חומרי גלם ועוד.

ה' ברא בעולם את ההתחדשות, את התרבות ואת ההמשכיות.

1. "תדשא" - הדשא בלשון התורה שונה במובנו מהדשא בלשוננו. בפסוק שלפנינו הכוונה היא "ללבוש צמחייה" (כך גם ברש"י וברשב"ם).
הדשא הוא השם הכולל, והעשב והעץ הם הפרטים. (להדגשת העניין - בחוברת המילה דשא צבועה בכחול, והעשב והעץ באדום).
2. "מינו" - המילה מיון נובעת ממילה זו, ומשמעה - חלוקה למינים. כל הבריאה מחולקת למינים. בצמחייה אנו מחלקים למינים שונים עפ"י חלוקה שיטתית ברמות שונות, כגון משפחות של: שושניים, סחלבים, דלועים וכו'.
3. ביום זה נאמר פעמיים "כי טוב" - פעם על בריאת היבשה ופעם על בריאת הצומח.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נסב את תשומת לב התלמידים למילה הצבועה בכחול - דשא - שם כולל לצמחייה.
- נסב את תשומת לב התלמידים למילים הצבועות באדום - עשב, עץ - שני סוגים עיקריים של צמחים.
- נבקש מהתלמידים לסמן במדגש את המילים שבהן אותיות השורש: ז.ר.ע.

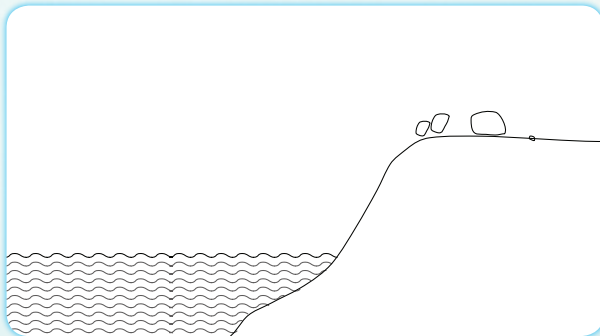
בצד שמאל:

- כחלק מהמשך תיאור התהליכיות בבריאה, נבקש מן התלמידים לצייר צמחים בציור שבעמוד השמאלי.
- על מנת ליצור הבדלה בין הצמחים החד-שנתיים לעצים, נבקש מהתלמידים להקיף בצבע אחד את הצמחים שעל פירותיהם מברכים "בורא פרי העץ" ובצבע אחר את אלה שעליהם מברכים "בורא פרי האדמה".

המחשות נוספות:

- להביא פירות וירקות לכיתה ולאתר עם הילדים היכן נמצא הזרע או הגרעין שלהם.
- לצאת לחצר, לחפש מיני צמחים שונים ולמצוא את הזרעים שלהם.
- לבצע בכיתה הנבטה: נבקש מהתלמידים להביא לכיתה סוגים שונים של זרעים - שעועית, חיטה, עדשים, חומס וכדומה. נניח אותם על משטח של צמר גפן רטוב למשך מספר ימים, עד שהזרעים ינבטו.

ביום השלישי ברא ה' צמחים רבים ומגוונים העוזרים לנו ומשמחים אותנו מאוד.
ציירו שיחים ועצים על היבשה.

הקיפו בכתום צמחים שעל אכילתם מברכים "בורא פרי האדמה" ובצבע ירוק עצים שעל פירותיהם "מברכים בורא פרי העץ".

ה' בֹּרָא אֶת הַצֹּמֶחַ

פָּרָק א פְּסוּקִים יא-יג

יחידה 5

יָא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא
הָאָרֶץ דָּשָׂא
עֵשֶׂב מִזֶּרַע זָרַע
עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵו
אֲשֶׁר זָרַעוּ בֹּו עַל-הָאָרֶץ
וַיְהִי-כֵן:

יב וַתֵּצֵא הָאָרֶץ
דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֶּרַע זָרַע לְמִינֵהוּ
וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי
אֲשֶׁר זָרַעוּ בֹּו לְמִינֵהוּ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

יג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי:

ה' ברא עושר גדול של צמחים בעולם. כל צמח מתחיל את דרכו מזרע, והוא גם מצמיח זרעים חדשים.
צבעו בירוק את המילים בהן מופיע השורש ז.ר.ע.

מדף המדבקות:

א. ה' ברא עושרו שני סוגים של צמחים:
עשבים [בעלי גבעול גמיש ושכיר, הצומחים מחדש מדי שנה]
ועצים [בעלי גזע חזק, הממשיכים בצמיחתם לאורך שנים].
הדביקו תמונה של צמחים חד-שנתיים ליד השורה שבה מופיעה המילה עשב.
ותמונה של עץ ליד השורה שבה מופיעה המילה עץ.
ב. הדביקו את מחזור החיים של הצמח מול המילים מזריע זרע למינהו (כפסוק י"ב).

יחידה 6. יום רביעי: ה' בורא את המאורות (פסוקים יד-טו)

א. הקדמה

ביום הרביעי ברא ה' את המאורות.

מהם התפקידים של המאורות?

התורה מציינת כאן ארבעה תפקידים:

1. להבדיל בין היום ובין הלילה.
2. לשמש כאותות - סימנים עבור האדם (מתי מתחיל ונגמר היום, מתי אמצע היום, זיהוי כיוונים ועוד).
3. לקבוע בעזרתם מועדים (תאריכי זמנים וחגים), ימים ושנים.
4. להאיר על הארץ.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

יד. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

יְהִי מְאוֹרֹת¹ גופים מאירים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם

לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה

וְהָיוּ לְאֹתוֹת לְסִימָנִים וּלְמוֹעֲדִים זמנים, חגים וְלַיָּמִים וְשָׁנִים:

טו. וַהֲיוּ לְמְאוֹרֹת בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ

וַיְהִי־כֵן:

ג. מנגינת הכתוב

ה' ברא את המאורות, שמהווים מקור של אור עבור העולם.

בנוסף, הם מסייעים לאדם לתכנן את זמנו ולארגן את כל מעשיו (ובכללם קביעת זמני כניסת השבת ויציאתה, קביעת ראשי חודשים וחגים ועוד).

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחברת

- נבקש מהתלמידים לצבוע במדגש את המילה מאורות, המוקפת במסגרת.
- בצד שמאל ישנן שלוש פעילויות המתקשרות עם המאורות:
 - הירח (כדאי לדבר עם התלמידים על המראה המשתנה של הירח וכיצד זה עוזר לנו לקבוע את ר"ח).
 - השמש
 - הכוכבים

1. מאורות - מלשון אור, שמהם נובע האור (עד אותו יום האור לא הגיע מהמאורות, אלא מהאור שברא ה' ביום הראשון).

אותות = סימנים. האות היא סימן המעביר מסר או מידע לאדם אחר.

נשים לב שהילדים מכירים את המילה **אות** מאותיות הא"ב. כל **אות** היא סימן לצליל אחר.

ניתן לשאול את התלמידים אילו סימנים המאורות נותנים לנו.

אפשר לעשות רשימה, כמה פעמים במשך יום רגיל אנחנו נעזרים במאורות.

משחק הדמיה של הילדים: ילד עומד - שמש, ילד מסתובב סביבו (וסביב עצמו) - כדור הארץ, ילד מסתובב סביב כדור הארץ (וסביב עצמו) - ירח.

שיר חודשי השנה: "בתשרי נתן הדקל..." מאת נעמי שמר.

אפשר לשלב את השיר עם הפעילות הקודמת (הילד מסתובב סביב "כדור הארץ" פעם אחת במהלך כל בית של השיר).

יום רביעי: ה' בורא את המאורות

פרק א פסוקים יד-טו

יחידה 6

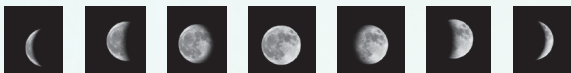
יום
ד'

יד וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
יְהִי **מֵאֹרֶת** בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהַבְדִּיל
בֵּין הַיּוֹם וּבֵין הַלַּיְלָה
וְהָיוּ לְאֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים
וּלְיָמִים וְשָׁנִים:

טו וַהֲיוּ לְמֹאֲדוֹת בְּרִקְיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ
וַיְהִי־כֵן:

ביום הרביעי ברא ה' את המאורות.
צבעו בצהוב את המילה מאורות.

לפניכם צורות שונות של הירח במהלך החודש.
הלילה, לפני שאתם הולכים לישון, חפשו את הירח בשמים והקיפו את הצורה הדומה ביותר לקמה שראיתם.

א. ציירו בצד ימין את מראה השמש, המסמנת לנו את כניסת השבת.
ב. ציירו בצד שמאל את מראה הכוכבים בשמים, המסמנים לנו את יציאת השבת.

יציאת השבת

כניסת השבת

יחידה 7. סוגי המאורות

(פסוקים טז-יט)

א. הקדמה

ה' ברא סוגים שונים של מאורות.

- מאורות בעלי אור עצמי (שמשות): השמש ורוב הכוכבים (שנראים קטנים בגלל המרחק שלהם מאתנו).

- מאורות שאין להם אור עצמי כלל והם מחזירים לנו אור מהשמש: הירח וחלק קטן מהכוכבים.

אור השמש והירח משפיעים על חיינו ועל מעשינו, עד כדי כך שהתורה קוראת להם "מושלים"!

למשל:

השמש והחום שהיא מפיקה משפיעים על העולם ועל החלטותינו ביום, כגון באיזו שעה נתפלל שחרית, איפה נשתול פרחים, אילו בגדים כדאי ללבוש וכדומה.

הירח וצורתו משפיעים על העולם ועל החלטותינו בנוגע לדברים הקשורים בלילה, כגון מתי נקדש את החודש, באיזה לילה כדאי לצאת לטיול או למבצע צבאי (באור ירח או בלעדיו) וכדומה.

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

טז. וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמָּאֹת הַגְּדֹלִים¹

אֶת־הַמָּאֹר הַגָּדֹל - השמש לְמַשְׁלֵת הַיּוֹם (כמו מושל, המשפיע על מעשינו ביום)

וְאֶת־הַמָּאֹר הַקָּטָן - הירח לְמַשְׁלֵת הַלַּיְלָה (כמו מושל, המשפיע על מעשינו בלילה)

וְאֵת הַכּוֹכָבִים:

יז. וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ:

יח. וְלַמָּשָׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

יט. וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רִבְעִי:

1 בתחילת הפסוק נאמר: "את שני המאורות הגדולים", ואילו בהמשך נאמר: "המאור הגדול" ו"המאור הקטן". לכאורה יש כאן סתירה (לפני שעונים על שאלה זו כדאי לשאול את הילדים מה הם חושבים).

למעשה, יש כאן עניין של יחסיות: השמש והירח נראים גדולים ביחס לכוכבים, אך השמש נראית גדולה ועוצמתית יותר מהירח.

ג. מנגינת הכתוב

באמצעות המאורות ודרך השפעתם בעולם מביא לנו ה' שפע רב וברכה.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים לסמן את המילים מאור ומאורות.
- נבקש מהתלמידים לצייר שמש, ירח וכוכבים ולהדביק מדף המדבקות גלקסיות וגרמי שמים נוספים.

המחשות נוספות

מילים נרדפות: ירח = לבנה, שמש = חמה

דיון: מדוע הם נקראים בשמות אלו?

ניתן להציג לילדים תמונות של גלקסיות, וכן המחשות של גוגל EARTH, המראות את תמונת גרמי השמים.

ניתן להמחיש את ההבדל בין אור השמש לבין אור הירח בעזרת פנס המאיר על כדור (כדוגמת כדור טניס). הפנס מסמל את השמש, והכדור - את הירח (ואנחנו, המסתכלים, נמצאים על כדור הארץ).

ציירו שמש, ירח וכוכבים.

הוסיפו מדבקות של גרמי שמים מדף המדבקות שבסוף החוברת.

סוגי המאורות

פרק א פסוקים טז-יט

יחידה 7

יום
ד'

טז וַיֵּשׂ אֱלֹהִים
אֶת־שְׁנֵי הַמָּאֹת הַגְּדֹלִים
אֶת־הַמָּאֹר הַגָּדֹל
לְמַשְׁלַת הַיּוֹם
וְאֶת־הַמָּאֹר הַקָּטָן
לְמַשְׁלַת הַלַּיְלָה
וְאֵת הַכּוֹכָבִים:

יז וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם
לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ:

יח וּלְמַשֵּׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה
וּלְהַבְדִּיל בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב:

יט וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי:

1. צבעו בצהוב את המילים מאור ומאורות.

מדף המדבקות: ה' ברא עבורנו סוגים כה רבים של מאורות. הדביקו שמש ליד השורה בה מופיעות המילים "המאור הגדול", ירח ליד "המאור הקטן" וכוכבים ליד "כוכבים".

יחידה 8. יום חמישי: ה' בורא את הדגים ואת העופות

(פסוקים כ-כג)

א. הקדמה

אחרי בריאת הדומם והצומח, ברא ה' ביום החמישי את הדגים, הממלאים את המים, ואת העופות, הממלאים את השמים. הדגים והעופות שייכים לעולם החי, עולם בעלי החיים. בעלי החיים מסוגלים לנוע ממקום למקום. הם מסוגלים לחוש בכאב, רעב, שובע, פחד ועוד. קיימת בהם יכולת לפעול כך או אחרת.

בין הדגים החיים במים, ישנם דגים קטנים ביותר ויש גדולים ביותר (כמו הלווייתן) - את כולם ברא ה'!
ה' נתן לבעלי החיים גם את יכולת ההולדה ובירך אותם בברכה מיוחדת: "פרו ורבו".

ב. ביאור הפסוקים לתלמידים

כ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

יִשְׂרָצוּ¹ יוֹצִיאוּ ויתמלאו הַמַּיִם

שָׂרָץ² בעלי החיים הקטנים והרוחשים, המצויים לרוב נֶפֶשׁ חַיָּה יצורים בעלי חיות (הכוונה בפסוק לכלל הדגים)

וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ

עַל-פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:

כא. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים הלווייתנים³

וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה | הַרְמִשָּׁה המתנועעת וזזה

אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם לפי סוגיהם השונים

וְאֵת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ

וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

כב. וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ⁴ הולידו ("פירות" בעלי החיים הם צאצאיהם) וְרָבוּ מלשון ריבוי

וּמָלְאוּ אֶת-הַמַּיִם בַּיָּמִים

וְהָעוֹף יִרָב יתרבה בָּאָרֶץ:

כג. וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חָמִישִׁי:

1 להשריץ - חשוב לעמוד על ההבדל בין לידה להשרצה. לידה: בדרך כלל כמות מועטת של ולדות, הולדות מוגמרים ומיד מתחילים לתפקד. השרצה - כמות גדולה מאוד של צאצאים שאינם מוגמרים (בד"כ יופיעו כביצים או זחלים קטנים שצריכים לעבור תהליך התפתחות).

2 שרץ - שם קיבוצי = שם ביחיד שמשמעותו כוללת רבים. כמו גם: עוף, חיה, רמש.

3 ה' ברא גם את היצורים הגדולים ביותר (-מה "גדלו" מעשיך ה') וגם את היצורים הקטנים ביותר (-מה "קטנו" מעשיך ה') (ריה"ל כוזרי ג', י"ז).

4 "פרו" - מלשון פרי. להסביר לילדים שכמו שלעץ יש פירות, כך גם לבעלי החיים יש פירות. (הפירות של העץ אינם נעים והם צמודים אליו כמעט כל הזמן, אך הפירות של בעלי החיים מסוגלים לנוע ולהפוך לעצמאים מהר מאוד.)

ג. מנגינת הכתוב

הדגים והעופות שברא ה' ממלאים את העולם וגם מביאים תועלת רבה לעולם ולאדם.

ד. הצעות להמחשה ולהרחבה

בחוברת

- נבקש מהתלמידים להקיף בכחול את המילים המלמדות אותנו על בריאת חיות המים, ובתכלת - את המילים המלמדות אותנו על בריאת עוף השמים (המילים האלה כבר מודפסות בחוברת בצבע).

בצד שמאל:

- נבקש מהתלמידים להדביק מדבקות מתוך דפי המדבקות ולצייר ציפורים ודגים נוספים בעצמם. כמו כן, הם יכולים להדביק תמונות מתאימות שהם מוצאים.

המחשות נוספות

לצאת לחצר ולחפש כמה שיותר סוגים שונים של ציפורים.

לבקש מתלמיד להביא אקווריום קטן לכיתה או ללכת לצפות באקווריום של ביה"ס (אם יש כזה).

אפשר לבחור עוף או דג מסוימים וללמוד עליהם ועל פלאי הבריאה הבאים בהם לידי ביטוי.

אפשר להביא לכיתה מגדירי עופות וניירות שקופים ולבקש מהילדים להעתיק תמונה מהמגדיר בעזרת עיפרון.

אפשר לצייר עיגול (או לאייר את כדור הארץ רק בקווים), ועליו לצייר או לגזור ולהדביק בעלי חיים ימיים. לאחר מכן למלא את הנותר בתכלת.

לשחק משחקי קולות של עופות וציפורים (ילד משמיע קול והשאר מנסים לזהות וכדומה).

יום חמישי: ה' בורא את הדגים ואת העופות פרק א פסוקים כ-כג

יחידה 8

כ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים

יִשְׂרָצוּ הַמַּיִם שָׂרֵץ נֶפֶשׁ חַיָּה

וְעוֹף יְעוֹפֵף עַל-הָאָרֶץ

עַל-פְּנֵי רִקְיעַ הַשָּׁמַיִם:

כא וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת-הַתְּנִינִם הַגְּדֹלִים

וְאֵת כָּל-נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמָשֶׁת

אֲשֶׁר שָׂרָצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם

וְאֵת כָּל-עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ

וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

כב וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר

פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת-הַמַּיִם בְּיָמִים

וְהָעוֹף יֵרֵב בָּאָרֶץ:

כג וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר יוֹם חַמִּישִׁי:

הקיפו בכחול את המילים המלמדות אותנו על בריאת חיות המים ובתכלת את המילים המלמדות אותנו על בריאת עוף השמים.

מדף המדבקות: הדביקו דגים ליד המילים "ישרצו המים שרץ נפש חיה" וציפורים ליד המילים "ועוף יעופף על הארץ".

א. ציירו עופות בשמים.

ב. הדביקו במים מדבקות של דגים (מסוף החוברת).

ג. הוסיפו ציורים ותמונות משלכם.

